

DE BINNENLANDSE WERKWEEK 1998 IN DONGEN

Roel Douwes¹ & Melchior van Tweel²

¹Sumatrastraat 136, 9715 PZ Groningen

²Kadeneterkamp 44, 8014 CA Zwolle

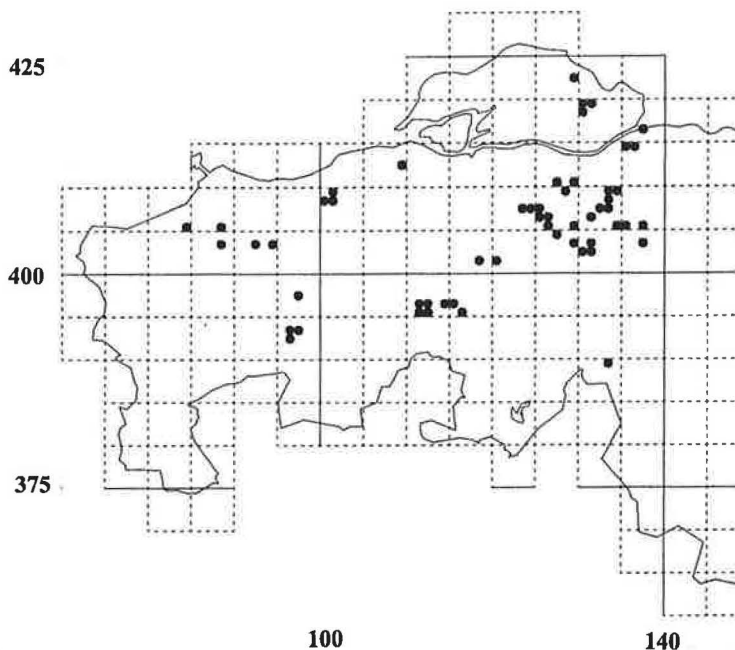
Douwes, R., Tweel, M. van. 1999. Report on the Society's study week at Dongen in the central part of the province of Noord-Brabant, The Netherlands, from 25 September to 2 October 1998. *Coolia* 42(4): 247-251.

656 taxa were noted in 55 km-squares. Particular effort was made to investigate blank areas on the mycological map of the province (Moerdijk, Zevenbergen, Almkerk, Dinteloord, Stampersgat, Fijnaart and Standaardbuiten). Well-known areas such as the woodlands of Dorst and De Brand and the sand dunes of Loon and Drunen were also visited. A list of the ten most commonly occurring fungi is given. 25 species of special interest are mentioned.

In 1998 verbleven we van 25 september tot en met 2 oktober voor de binnenlandse werkweek in de omgeving van Dongen in Midden-Brabant. Bij de keuze van deze locatie had de wens om mycologisch minder bekende delen van Brabant te verkennen een belangrijke rol gespeeld: in de kleigebieden ten westen van Dongen, rond Moerdijk, Zevenbergen en Almkerk, viel nog menige 'witte vlek' op de mycologische kaart weg te werken. Dat is geen eenvoudige taak, omdat in deze gebieden weinig grote, oude boscomplexen voorkomen en de paddestoelen veelal gezocht moeten worden in met bomen beplante wegbermen of in jonge 'rommelbosjes'.

Gelukkig konden we vanuit Dongen ook een aantal erkende Brabantse toppers bezoeken, zoals boswachterij Dorst en De Brand. Bovendien zaten we vlak bij het grote zandverstuivingsgebied van de Loonse en Drunense duinen, waarvan relatief nog weinig bekend is. Interessant bleek ook de streek direct ten noorden van Dongen, rond Waspik en Capelle. Het gebied ligt op de overgang van de hogere zandgronden naar de kleigronden en heeft een venige bodem. Al vroeg is hier turf gewonnen waarna het landschap in cultuur gebracht werd. In de lintdorpen langs de voormalige turfvaarten komt veel oud geboomte voor van o.a. Eik, Beuk en Linde. Al met al lag er dus een zeer gevarieerd excursiegebied voor ons open.

De groepsaccommodatie waarover we beschikten bevond zich in het jonge ontginingslandschap tussen Dongen en Kaatsheuvel, waar grootschalige agro-industrie met als belangrijkste ingrediënten varkens, mest en maïs overheerst. Geheel in stijl met de omgeving bestond onze werk- en slaapruijnte uit een voormalige varkensstal, verbouwd tot een aangenaam onderkomen met alle noodzakelijke voorzieningen. In de langgerekte werkruimte kon ieder een plekje veroveren voor microscoop en boeken op de langs de wanden geplaatste tafels. De werkruimte diende ook als eetzaal, maar gelukkig konden we aanschuiven zonder dat het nodig was om de werkplekken te ontruimen. Met 26 deelnemers was de werkweek zoals gewoonlijk goed gevuld en dagelijks konden er twee excursies georganiseerd worden. Voor een internationaal tintje zorgden

Overzicht van de bezochte km-blokken tijdens de werkweek in 1998.

twee buitenlandse gasten uit Australië, die op een mycologische 'Grand-tour' door Europa, gedurende enkele dagen met ons optrokken.

Tijdens de werkweek was het de eerste dagen zeer aangenaam excursieweer met zon en hoge temperaturen. Later in de week kregen we wat regen en zakten de temperaturen naar een veel lager niveau.

Resultaten in cijfers

Er werd hard gewerkt: op 64 ingeleverde formulieren werden 656 taxa genoteerd uit 55 kilometerblokken. Vergeleken met de voorafgaande jaren komt dit overeen met de score van een 'gemiddelde' werkweek. Per uurhok betekende het de volgende veranderingen op de mycologische kaart van Brabant:

Van: 0	A	B	C	D	E	F
Naar:						
A						
B 4						
C		1				
D	5	1	1			
E	3	1	1	2	4	
F						2

0 = 0, A = 1-10, B = 11-50, C = 51-100, D = 101-200, E = 201-500 en F = meer dan 500 soorten.

Het aantal soorten dat per formulier werd genoteerd varieerde van 1 tot 130, met een gemiddelde van 41 soorten. In 5 km-blokken werden meer dan 100 soorten genoteerd. Deze uitschieters onder de excursieterreinen waren De Dorst (2 km-blokken met resp. 104 en 130 taxa), De Brand (127 taxa), omgeving Bosschenhoofd (119 taxa) en het Ulvenhoutse bos (102 taxa). De verdeling over de taxonomische groepen was als volgt:

Agaricales	408
Gasteromycetes	23
Aphyllphorales	118
Phragmobasidiomycetidae	10
Ascomycotina	84
overige (Deuteromycetes, Phycomycetes en Myxomycotina)	13

De top-tien van meest genoteerde paddestoelen bestond uit de volgende soorten:

Gewone zwavelkop (<i>Psilocybe fascicularis</i> s.l.)	35x
Helmmycena (<i>Mycena galericulata</i>)	32x
Gewoon elfenbankje (<i>Trametes versicolor</i>)	30x
Parelamaniet (<i>Amanita rubescens</i> s.l.)	30x
Gewone fopzwam (<i>Laccaria laccata</i> s.l.)	27x
Kaneelkleurige melkzwam (<i>Lactarius quietus</i>)	25x
Geweizwam (<i>Xylaria hypoxylon</i>)	24x
Berijpte russula (<i>Russula parazurea</i>)	24x
Krulzoom (<i>Paxillus involutus</i>)	23x
Vliegenzwam (<i>Amanita muscaria</i>)	23x

Leuke vondsten

Voorafgaand aan de werkweek was het een zonnige, droge week geweest met oostenwind. Na een lange periode van vrijwel onafgebroken fructificeren in de natte maanden juli, augustus en september leek de productie van veel mycelia enigszins uitgeput. Het aantal vruchtlichamen was vooral op de pleistocene zandgronden niet

groot en voor met name de russula's en de boleten leek het hoogtepunt van het seizoen voorbij. Op terreinen met een wat lemige of kleiige bodem viel er toch nog heel wat te vinden. Uitschieter in kwalitatief en kwantitatief opzicht was het ook als NMV-excursie aangekondigde bezoek aan de boswachterij Dorst. De twee onderzochte kilometerblokken leverden een groot aantal bijzondere soorten op, waarmee het gebied zijn reputatie waar maakte. Zo werden er o.a. het Olijfwammetje (*Callistosporium luteoolivaceum*), de Witbruine ridderzwam (*Tricholoma albobrunneum*) en de Vuilwitte ridderzwam (*Tricholoma lascivum*) aangetroffen. Ook bleek de wat lemige bodem van Dorst een flink aantal parasolzwammen op te leveren, waaronder niet alledaagse soorten als de Groenschubbige parasolzwam (*Lepiota grangei*), de Grijsgroene parasolzwam (*Lepiota griseovirens*) en de Bleke parasolzwam (*Lepiota subalba*). Vermeldenswaard zijn verder de Zalmzwam (*Rhodotus palmatus*), de Oorlepelzwam (*Auriscalpium vulgare*) en de enige (!) vondst van de Cantharel (*Cantharellus cibarius*) tijdens de gehele werkweek. Overigens werd wel in het St. Annabos bij Ulvenhout een mooie groeiplek ontdekt van de veel zeldzamere Trechtercantharel (*Cantharellus tubaeformis*).

Ook De Brand, gelegen ten zuiden van het zandverstuivingsgebied van de Loonse en Drunense duinen, is zo'n terrein dat altijd weer garant staat voor veel leuke soorten. Het bos is zeer gevarieerd met o.a. Zomereik, Beuk, Populier, Grove den en Hazelaar op een permanent vochtige, lemige bodem. Hoogtepunten van de excursie waren o.a. de Rimpelige gordijnzwam (*Cortinarius lividochraceus*) en de Gevlekte russula (*Russula maculata*).

Aan de noordrand van de Loonse en Drunense duinen ligt het landgoed Plantloon, waar we samen met Ton Rademakers, medewerker van Natuurmonumenten, een excursie maakten. Het is een afwisselend gebied met loof- en naaldbos waarin enkele fraaie vennen liggen met langs de oevers o.a. veel Moerashertshooi (*Hypericum elodes*). Uitschieters op de excursie waren talrijke exemplaren van de Oorlepelzwam (*Auriscalpium vulgare*) en het Rondsporig plooirokje (*Coprinus galeaticuliformis*).

Zoals al gemeld was de opzet van de werkweek om de wat minder bekende delen van Brabant te onderzoeken. Een moedige 'witte uurhokken-excursie' onder leiding van Rob Gorissen zette Dinteloord, Stampersgat, Fijnaart en Standaardbuiten op de mycologische kaart, waarbij populieren- en essenbosjes, begraafplaatsen en bosjes rond sportcomplexen werden afgestroopt. Uitschieter op deze excursie vormde de Domeinenput tussen Hooie en Lage Zwaluwe. Rond deze voormalige zandwinput met een begroeiing van Es, Populier, Wilg en veel brandnetels en bramen werden 67 soorten aangestreept, waaronder de zeldzame breedplaatsatijnzwam (*Entoloma ventricosum*).

Ook de expeditie naar jonge bosjes op klei in de omgeving van Moerdijk leverde leuke vondsten op: op een op het oog vrij ruig dijktaalud met een glanshavervegetatie werd de Donkere barsthoed (*Dermoloma josserandi* var. *phaeopodium*)

gevonden en in de dichte aanplant van de bosstroken groeide massaal het Bosstaalsteeltje (*Entoloma incarnatofuscescens*). Tussen de honderden Bosstaalsteeltjes werd één exemplaar van de schitterende Rode vloksteelsatijnzwam (*Entoloma strigosissimum*) gevonden, die in ons thuishonk onder het binoculair bekeken een grote indruk maakte.

Tijdens de excursie naar de Hooibroeken, een voormalig griendencomplex, nu voornamelijk bestaand uit ruige populierenbossen, ontdekten we de oude Drunense zeedijk. Een met Populier en Meidoorn begroeid deel van de dijk dat extensief begraasd wordt bleek zeer rijk aan mycorrhiza-soorten: van een afstand al vielen grote pannenkoeken van de Populierenmelkzwam (*Lactarius controversus*) op. Andere populierenbegeleiders die we hier in grote hoeveelheden vonden waren de Grijs slanke amaniet (*Amanita vaginata* s.s.) en de Kruiwilgrussula (*Russula persicina*). Van deze laatste soort vonden we naast 'gewone' kersrode exemplaren ook een geheel witte variëteit, die we in het veld niet als een *R. persicina* herkenden. De taxonomische waarde van deze witte variëteit is echter omstreden en in het 'Overzicht' wordt er geen waarde aangehecht. Een andere bijzondere vondst was de Gespleten franjezwam (*Thelephora antiocephala*).

Om de omgeving van Kaatsheuvel, Capelle en Waspik te verkennen werd een fietsexcursie georganiseerd, waarbij bermen en lanen in dit interessante overgangsgebied tussen zand en klei werden geïnventariseerd. Al fietsend en afstappend op plekken met paddestoelen ontdekten we enkele interessante lanen waar we o.a. de Purperen gordijnzwam (*Cortinarius purpurascens*) en de Eikenboleet (*Leccinum quercinum*) vonden. Spectaculair was de aanblik van de Kasteellaan bij Hooge Vaart, waar op het moment van ons bezoek duizenden exemplaren van de Witte paardenhaartaailing (*Marasmius quercophilus*) fructificeerden.

Tot zover een beperkte en persoonlijk gekleurde impressie van vondsten tijdens deze werkweek. Iedere deelnemer zal zo zijn eigen hoogtepunten hebben. Was er naast paddestoelen ook nog tijd voor wat anders? Nauwelijks, al was er bijvoorbeeld wel een cultureel getint uitstapje naar het vestingstadje Heusden, waarbij en passant enkele soorten op de aarden vestingwallen werden aangestreept, maar dat de groep al snel op een luisterrijk terras in de zon deed belanden. Ook werd de middenstand van Dongen belaagd door een aantal mycologen die ook 's nachts van paddestoelen wilden dromen in nachthemden met daarop ... U raadt het al. Zo was het een weekje van ouderwetse paddestoelengekte, waarin serieuze studie, kennisoverdracht en gezelligheid hand in hand gingen. Dit keer voor het laatst onder leiding van Nico Dam, die de werkweken samen met Marjo de afgelopen vijf jaar zo uitstekend georganiseerd heeft.

Literatuur

Arnolds, E., Kuyper Th.W., Noordeloos, M.E. (red). 1995. Overzicht van de Paddestoelen in Nederland. Uitgave Nederlandse Mycologische Vereniging, Wijster.